27/01/2022

Ιωάννης ο Χρυσόστομος: ο οικουμενικός διδάσκαλος και πατριάρχης

/ Ορθόδοξες Προβολές

Τρεῖς εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν μεταποστολικὴ ἐποχὴ μέχρι σήμερα μεγαλούργησαν περισσότερον παντὸς ἄλλου στὰ γράμματα ὡς ἑρμηνευτὲς καὶ γενικῶς ὡς γραμματεῖς καὶ ἐπιστήμονες τῶν κειμένων, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ᾽Ιωάννης Α΄ ὁ ἐπικαλούμενος Χρυσόστομος (345-407), ὁ μέγας Φώτιος Κωνσταντινουπόλεως (820-893) καὶ ὁ Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης (12ος αἰ.). Αὐτοὶ οἱ τρεῖς ὡς ἀστέρες πρώτου μεγέθους εἶναι ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς οἱ μόνοι ἐφάμιλοι τῶν ἀρχαίων μεγάλων γραμματικῶν τῆς θύραθεν γραμματείας. Οἱ ὑπόλοιποι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἁπλῶς ἀκολουθοῦν ἢ αὐτοὺς ἢ ἄλλους. Καὶ ὁ μὲν Εὐστάθιος ἑρμήνευσε τὰ Ἔπη τοῦ ῾Ομήρου καὶ ἄλλα θύραθεν κείμενα, ὁ δὲ Φώτιος μᾶς παρέδωσε ἐπιστημονικὲς ἐργασίες τόσο στὴν Βίβλο ὅσο καὶ στὴν θύραθεν γραμματεία, ὁ δὲ ᾽Ιωάννης ὁ

Χρυσόστομος ὑπῆρξε ὁ ἀνυπέρβλητος ἐξηγητὴς τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ὁ κορυφαῖος ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς καὶ ἑρμηνευτὲς ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀναντιρρήτως ὁ πιὸ διακεκριμένος καὶ καρποφόρος γιὰ τὴν ἐκκλησία, κήρυξ ἀκριβέστατος τοῦ θείου λόγου, καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς 6 πολυγραφώτερους συγγραφεῖς τοῦ ἀρχαίου κόσμου (῾Ιπποκράτης, Ἀριστοτέλης, Γαληνός, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ῾Ιερώνυμος, Αὐγουστῖνος).

῾Ο ᾽Ιωάννης ἦταν Ἀντιοχεὺς στὴν καταγωγὴ καὶ γεννήθηκε περὶ τὸ 345. Σὲ ἡλικία 23-25 ἐτῶν, πρὶν ἀπὸ τὸ 370, βαπτίστηκε χριστιανός. Τὸ 381 χειροτονήθηκε διάκονος καὶ τὸ 386 πρεσβύτερος στὴν Ἀντιόχεια. Τὰ περισσότερα ἔργα του τὰ ἔγραψε πρὶν ἀπὸ τὸ 398, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἱερατικῆς του διακονίας στὴν Ἀντιόχεια. Ἀπὸ πλευρᾶς ἑρμηνευτικῆς καὶ κηρυκτικῆς αὐτὴ ἦταν ἡ πιὸ γόνιμη περίοδος τῆς ζωῆς του. Τὸ 398 χειροτονήθηκε ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ὁ πρῶτος μὲ τὸ ὄνομα ᾽Ιωάννης, ὁπότε καὶ πῆγε ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια στὴν Κωνσταντινούπολι. Διαδέχτηκε στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο τῆς βασιλευούσης τὸν Νεκτάριο (381-397), ὁ ὁποῖος μὲ τὴν σειρά του ἦταν διάδοχος τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ (381). ῾Ο ᾽Ιωάννης παρέμεινε ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τὴν δολοφονία του τὸ 407, δηλαδὴ μόλις 10 χρόνια, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 3 τελευταῖα ἦταν ἐξόριστος.

᾽Επικλήθηκε χρυσόστομος ἢ χρυσορρόας ἢ χρυσορρήμων ἢ τὸ χρυσοῦν στόμα ἢ τὸ στόμα Παύλου. Ἡ προσφορά του στὴν ἐκκλησία καὶ στὴν ἐπιστήμη τῶν γραμμάτων εἶναι τεράστια, διότι εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔθεσε σχεδὸν ὅλες τὶς ἑρμηνευτικὲς ἀρχὲς τῆς ἐπιστημονικῆς ἑρμηνείας τῆς Βίβλου. Μὲ τὴν ἑρμηνευτικὴ δεινότητά του κόπασε ἡ ῥητορικὴ ἀλληγορία τῶν Γραφῶν, ἡ ὁποία ἀποξενώνει καὶ ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ νοήματα τῆς Βίβλου. ῾Ο ἴδιος ὑπομνημάτισε τὴν Γένεσι, τὰ Εὐαγγέλια κατὰ Ματθαῖον καὶ κατὰ ᾽Ιωάννην, τὶς Πράξεις, τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου καὶ πολλὰ ἄλλα τεμάχια τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Στὰ ἔργα του ἔχει τὴν πυκνότερη χρῆσι βιβλικῶν χωρίων ἐν συγκρίσει μὲ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς συγγραφεῖς. Οἱ ἀρχαῖες ἑρμηνευτικὲς σειρές (catenae) ὅταν φτάνουν στὰ βιβλία ποὺ ὑπομνημάτισε ὁ ἴδιος, γίνονται κατὰ 80% ἢ 90% ἀνθολόγιά του. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους ἑρμηνευτές, ἤ τοι ᾽Ισίδωρος Πηλουσιώτης (Ἐπιστολαί), Θεοδώρητος, Φώτιος (Ἀμφιλόχεια), Οἰκουμένιος, Θεοφύλακτος, Εὐθύμιος Ζυγαβηνός, τὸν ἀκολουθοῦν κατὰ πόδας. Τὰ ὑπομνήματα τοῦ Θεοφυλάκτου εἶναι περιλήψεις τῶν ἑρμηνειῶν τοῦ Χρυσοστόμου, ἐνῷ ὁ Ζυγαβηνὸς θεωρεῖ καὶ χαρακτηρίζει τὰ δικά του ἐπίσης ὡς συνόψεις τῶν χρυσοστομικῶν ἔργων. Ἀλλὰ καὶ ἡ νεώτερη ὑγιὴς ἑρμηνευτικὴ τῶν Γραφῶν ἔχει μεγάλη ἐξάρτησι ἀπὸ τὸν ἅγιο ᾽Ιωάννη τὸν Χρυσόστομο.

Ἀνέπτυξε ποικίλη καὶ πολύπλευρη δρᾶσι· ὑγιὴς ἑρμηνεία τῶν Γραφῶν, φλογερὰ

κηρύγματα, ἀγῶνες πνευματικοὶ κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, κατὰ τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τῶν αἱρετικῶν· ἱεραποστολὲς σὲ χῶρες τῆς Ἀσίας καὶ ἐκχριστιανισμὸς χιλιάδων εἰδωλολατρῶν· παράλληλα ἵδρυσε πτωχοκομεῖα, γηροκομεῖα καὶ ἄλλα εὐαγῆ ἱδρύματα γιὰ τὴν ἀνακούφισι τῶν πτωχῶν, τῶν ὀρφανῶν, τῶν ξένων καὶ τῶν ἀρρώστων· καθιέρωσε συσσίτια γιὰ τοὺς ἄπορους καὶ ἄστεγους, ἐνῷ μόνο στὴν Κωνσταντινούπολι ὠργάνωσε συσσίτιο μὲ τὸ ὁποῖο τρέφονταν καθημερινῶς 7.000 ἄποροι.

Οἱ ὁμιλίες του μοιάζουν μὲ χρυσωρυχεῖα καὶ ἀδαμαντωρυχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀντλήσῃ ποικίλες πληροφορίες καὶ πνευματικὲς ὑποδείξεις γιὰ κάθε σχεδὸν τομέα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς· δόγμα, ἠθική, λειτουργική, ἀπολογητική, κατηχήσεις, διδασκαλίες γιὰ ἐγγάμους καὶ ἀγάμους, περὶ ἱερωσύνης, περὶ μυστηρίων, ἁγιολογία, πρακτικὰ ζητήματα, τὸ ἀγώνισμα τῆς προσευχῆς καὶ ὁ ὑψηλότερος πνευματικὸς βίος, αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμη ἀποτελοῦν συχνὰ θέματα τῶν λόγων του καὶ τῶν ἐπιστολῶν του.

Ἡ γλῶσσά του ἦταν ἁπλή, μποροῦμε νὰ ποῦμε ἡ «δημοτική» τῆς ἐποχῆς του, καὶ ἦταν ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους ποὺ ἔγραφε καὶ κήρυττε σὲ ἁπλῆ γλῶσσα, διότι ἀπὸ τὸν β΄ ἤδη αἰῶνα οἱ χριστιανοὶ συγγραφεῖς ἄρχι-σαν νὰ ἀρχαΐζουν ὅλο καὶ περισσότερο φτάνοντας κάποτε μέχρι ἀκαταληψίας. Ἐνῷ ὁ Χρυσόστομος ὄχι μόνον εἶναι ἁπλὸς στὴν γλῶσσα καὶ κατανοητός, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα τῶν ἑρμηνειῶν του δείχνει ὅτι μέχρι τὰ χρόνια του ἡ γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης ἦταν ἀκόμη ἡ ζῶσα καὶ φυσικὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ.

Ὁ λόγος του εἶναι ἰδιαιτέρως ἐπίκαιρος καὶ σήμερα ἀκόμη. Δίδασκε ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγουν νὰ κατακρίνουν τοὺς κληρικούς, ἀκόμη καὶ ὅταν οἱ τελευταῖοι εἶναι ἀνάξιοι τοῦ λειτουργήματός τους. «Εἰ καὶ ἐγκλημάτων ὑπεύθυνοι ὦσιν οἱ ἱερεῖς, οὐδὲ οὕτω σοι θέμις τὸν ἐκείνων βίον κρίνειν» (λόγος β΄ εἰς τὸ Ἀσπάσασθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν). Οἱ κληρικοὶ πρέπει νὰ τιμῶνται ὄχι γιὰ τὴν ἀξία τοῦ προσώπου τους ἀλλὰ γιὰ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔχουν, ἔστω καὶ ἀναξίως. Εἶναι πολὺ ψυχολογημένη ἡ παρατήρησί του ὅτι ὅποιος μάθῃ νὰ καταφρονῇ τοὺς ἱερεῖς, σταδιακῶς ἀποβάλλει τὸν σεβασμὸ πρὸς κάθε τὶ τὸ ἱερὸ καὶ τελικῶς θὰ φτάσῃ νὰ ἀσεβήσῃ καὶ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. «Ὁ τιμῶν τὸν ἱερέα καὶ τὸν Θεὸν τιμήσει. Ὁ δὲ μαθὼν τοῦ ἱερέως καταφρονεῖν ὁδῷ προβαίνων καὶ εἰς τὸν Θεὸν ὑβρίσει ποτέ. κἂν ὁ ἱερεὺς φαῦλος ᾖ, ὁ Θεὸς ὁρῶν ὅτι διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν καὶ τὸν οὐκ ἄξιον τιμῆς θεραπεύεις, αὐτὸς ἀποδώσει σοι τὴν ἀμοιβήν» (Ὁμιλία β΄ εἰς τὴν Β΄ πρὸς Τιμόθεον). Αὐτὰ τὰ ἔλεγε, ὄχι γιὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἢ νὰ διδάξῃ τὴν συγκάλυψι τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων κληρικῶν, ἀλλὰ γιὰ νὰ προστατέψῃ τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν κατάκρισι καὶ τὴν ἀπιστία πρὸς τὰ θεῖα. Ἄλλωστε ὁ ἅγιος Ἰωάννης μποροῦσε νὰ ζητῇ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς νὰ σέβωνται τοὺς κληρικούς, διότι

προσωπικὰ ὁ ἴδιος ἀγωνίστηκε μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις ἐναντίον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαφθορᾶς· πολέμησε καὶ ἀπέβαλε τοὺς κληρικοὺς ποὺ πλούτιζαν ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἱερατική τους ἰδιότητα, τοὺς ἀγάμους πού, ἐνῷ εἶχαν ὑποσχεθῆ παρθενία, συζοῦσαν μὲ γυναῖκες (τίς «συνεισάκτους»), ἐνῷ καθῄρεσε 13 ἐπισκόπους ὡς «σιμωνιακούς» καὶ ἀνάξιους τῆς ἱερωσύνης.

Πολέμησε τὴν ἀνηθικότητα καὶ τὴν διαφθορὰ σὲ κάθε ἐπίπεδο· ἦταν ἀνυποχώρητος μπροστὰ στὴν κοινωνικὴ ἀδικία· πολὺ συχνὰ καυτηριάζει τὴν σπατάλη, χτυπᾷ ἀλύπητα τὴν ἐπίδειξι τῶν πλουσίων καὶ τῶν ἀρχόντων, ἐλέγχει ἀδυσώπητα τὶς αὐθαιρεσίες τῶν ἡγετῶν. Οἱ ἀγῶνές του καὶ τὰ κηρύγματά του προκαλοῦν τὶς διαμαρτυρίες πολλῶν. «Θὰ μοῦ ποῦν· “πάλι ἐσὺ στρέφεσαι κατὰ τῶν πλουσίων;” Ἀπαντῶ· πάλι ἐσεῖς στρέφεστε κατὰ τῶν πενήτων. “Πάλι ἐσὺ ἐναντίον τῶν ἁρπαζόντων;” Πάλι ἐσεῖς ἐναντίον ἐκείνων ποὺ τοὺς ἁρπάζετε τὰ ἀγαθά. Ἐσεῖς δὲν χορταίνετε νὰ τρῶτε καὶ νὰ κατασπαράζετε τοὺς φτωχούς, κι ἐγὼ δὲν χορταίνω νὰ σᾶς διορθώνω. “Πάλι ἐσὺ εἶσαι προσκολλημένος σ᾽ αὐτούς; Μὰ συνεχῶς ἐσὺ εἶσαι προσκολλημένος στὸν φτωχό;” Ἐσὺ νὰ φύγῃς μακριὰ ἀπὸ τὸ πρόβατό μου, ἐσὺ νὰ φύγῃς μακριὰ ἀπὸ τὴν ποίμνη μου· σταμάτα νὰ τὴν λυμαίνεσαι. Ἐὰν λυμαίνεσαι τὴν ποίμνη μου, μὲ κατηγορεῖς, ἐπειδὴ σὲ διώχνω; Ἐὰν ἤμουν ποιμὴν προβάτων, θὰ μὲ κατηγοροῦσες φυσικὰ ὅτι δὲν διώχνω τὸν λύκο ποὺ ἐπιτίθεται στὴν ποίμνη. Τώρα εἶμαι ποιμὴν λογικῶν ζῴων· δὲν σὲ διώχνω μὲ τὴν πέτρα ἀλλὰ μὲ τὸν λόγο· μᾶλλον οὔτε κἂν σὲ διώχνω ἀλλὰ σὲ καλῶ· γίνε καὶ σὺ πρόβατο, ἔλα, μπὲς καὶ σὺ στὸ κοπάδι μου» (Εἰς τὸ «Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος»).

Δυστυχῶς δὲν εἶναι σπάνιο τὸ φαινόμενο στὶς κοινωνίες τῶν ἀνθρώπων νὰ προωθοῦν ἕναν ἱκανὸ ἄντρα μὲ γνώσεις καὶ δυνατότητες γιὰ κάποια ὑπεύθυνη καὶ σημαντικὴ θέσι, ἀλλὰ σύντομα νὰ στρέφωνται οἱ ἰσχυροὶ ἐναντίον του εἴτε ἀπὸ φθόνο εἴτε διότι δὲν εἶναι τοῦ χεριοῦ τους οὔτε ὑποχωρεῖ στὶς ἀπαιτήσεις τους. Αὐτὸ συνέβη καὶ στὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, ὁ ὁποῖος ἦταν ἄνθρωπος ἀθῷος καὶ ἀφελὴς στὸν χαρακτῆρα καὶ ἐντελῶς ἀμύητος στὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ διπλωματία· γι᾽ αὐτὸ μέσα σὲ μία ἑξαετία μόνον ἔπεσε θῦμα τῆς μηχανορραφίας τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κυριολεκτικῶς ἐξωντώθηκε.

Τὸ 402 (ἢ 403) ἐκδηλώθηκε ὁ φθόνος τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας καὶ ξεδιπλώθηκε μία συστηματικὴ πολεμικὴ ἐναντίον τοῦ ᾽Ιωάννου ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεόφιλο, τὸν Σεβηριανὸ Γαβάλων, τὸν Ἀκάκιο Βεροίας καὶ κάποιους ἄλλους, οἱ ὁποῖοι φρόντισαν μὲ τὴν διαβολὴ καὶ τὴν συκοφαντία νὰ περιπέσῃ ὁ ᾽Ιωάννης στὴν δυσμένεια τῶν αὐτοκρατόρων Ἀρκαδίου καὶ Εὐδοξίας. Τὰ γεγονότα ποὺ διαδραματίστηκαν τότε συντάραξαν συθέμελα τὴν ἐκκλησία καὶ τὴν αὐτοκρατορία. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ

Χρυσοστόμου μὴ μπορῶντας ἀρχικῶς νὰ βλάψουν τὸν ἴδιο ξέσπασαν μὲ μανία καὶ ἀπίστευτη βαρβαρότητα ἐναντίον τῶν φίλων καὶ ὑποστηρικτῶν του, προέβησαν σὲ ἐνέργειες βίας καὶ ψυχολογικῆς τρομοκρατίας, καὶ παρώτρυναν τοὺς ὀπαδοὺς καὶ τοὺς μισθοφόρους τους νὰ διαπράξουν ἀκόμη καὶ ὁμαδικὲς δολοφονίες. Στὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας διασῴζονται σχετικὲς μαρτυρίες. Τὸ μηναῖον Ἰουλίου στὶς 10 τοῦ μηνὸς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι «τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῶν ἁγίων μυρίων πατέρων (= 10.000 ἀσκητῶν), οὓς διὰ πυρὸς θανάτῳ βιαίῳ παρέδωκε Θεόφιλος ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, διὰ Ἰσίδωρον τὸν πρεσβύτερον». Ὁ ἡγούμενος Ἰσίδωρος ἦταν ἐκ τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ Χρυσοστόμου καὶ μαζὶ μὲ τοὺς ὑπολοίπους ἀσκητὲς στὴν Νιτρία τῆς Αἰγύπτου ἀντετίθετο στὸν Θεόφιλο, ὁ ὁποῖος ἔστειλε ἀνθρώπους του καὶ ἔβαλαν φωτιὰ στὶς σκῆτες τῶν μοναχῶν.

Τὸ 403 ὁ Θεόφιλος συγκάλεσε σὲ μία περιοχὴ τῆς Χαλκηδόνος ὀνόματι Δρῦν μία παράνομη σύνοδο μὲ ἀξιώσεις οἰκουμενικῆς, στὴν ὁποία συμμετεῖχαν ὁ ἀνιψιός του Κύριλλος, ποὺ μετέπειτα διαδέχτηκε τὸν θεῖο του ὡς ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, καὶ κληρικοὶ ποὺ εἶχαν καθαιρεθῆ ἀπὸ τὸν Χρυσόστομο. Στὴν σύνοδο ἐκείνη δίκασαν τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο ἐρήμην, τὸν κατεδίκασαν, τὸν καθῄρεσαν, καὶ στὴν συνέχεια μὲ τὴν βοήθεια τῆς αὐτοκράτειρας πέτυχαν νὰ ὁρίσῃ ὁ αὐτοκράτορας τὴν ἐκθρόνισί του καὶ τὴν ἐξορία του στὴν Βιθυνία. Δὲν πέρασαν ὅμως λίγες ἡμέρες καὶ ἡ θρησκόληπτη αὐτοκράτειρα, ἐπειδὴ ἔνιωθε τύψεις συνειδήσεως καὶ θορυβήθηκε ἀπὸ κάποιους κακοὺς οἰωνοὺς ποὺ συνέβησαν στὸ παλάτι, ἔσπευσε νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν Ἰωάννη ἀπὸ τὴν ἐξορία καὶ νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ στὸν θρόνο του.

Μόλις δύο μῆνες μετὰ τὰ παραπάνω γεγονότα, τὸ 404 πλέον, νέα ψευδοσύνοδος δῆθεν οἰκουμενικὴ συνεκλήθη αὐτὴν τὴν φορὰ στὴν Κωνσταντινούπολι, ὅπου πάλι ὁ Ἰωάννης καθῃρέθη καὶ καταδικάστηκε σὲ ἐξορία. Ὁ ἴδιος παρέμενε ὅμως στὴν ἕδρα του, χωρὶς ν᾽ ἀναγνωρίζῃ καμμία ἐγκυρότητα στὶς ἀποφάσεις τῶν ἐχθρῶν καὶ συκοφαντῶν του, οἱ ὁποῖοι ἀπρόσκλητοι καὶ χωρὶς τὴν ἄδειά του εἶχαν εἰσπηδήσει ἐντὸς τῆς ἐπισκοπῆς του. Βλέποντας ὅμως ὅτι ἐξαιτίας του οἱ ἐχθροί του δὲν δίσταζαν νὰ προχωροῦν ἀκόμη καὶ σὲ σφαγὲς τῶν ἀνθρώπων του, στὶς 20 Ἰουνίου 404, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ λαοῦ ποὺ περιφρουροῦσε νυχθημερὸν τὸ ἐπισκοπεῖο του, παραδόθηκε ἑκουσίως καὶ κρυφὰ στοὺς στρατιῶτες ποὺ εἶχαν ἐντολὴ νὰ τὸν συλλάβουν.

Ἀμέσως ἐξωρίστηκε στὸν Πόντο καὶ στὴν Ἀρμενία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐξορία συνεχίζει τὸ ποιμαντικό του ἔργο γράφοντας πλῆθος ἐπιστολῶν, μὲ τὶς ὁποῖες συμβουλεύει, ἐνισχύει καὶ παρηγορεῖ τὸ ποίμνιό του, καὶ κυρίως τοὺς συγκρατεῖ νὰ μὴ δημιουργήσουν σχίσματα καὶ διαιρέσεις. Ἐπειδὴ ἦταν ἀσθενικὸς στὴν ὑγεία του, οἱ ἐχθροί του φρόντιζαν νὰ τὸν ταλαιπωροῦν μὲ συνεχεῖς μετακινήσεις στὶς πιὸ δυσπρόσιτες καὶ κακοτράχαλες περιοχὲς τῆς αὐτοκρατορίας, γνωρίζοντας ὅτι

τελικῶς θὰ ὑποκύψῃ στὶς ἀντίξοες συνθῆκες τῆς ἐξορίας, πρᾶγμα ποὺ ἔγινε. Στὶς διάφορες περιοχὲς ποὺ πήγαινε συνέχιζε νὰ κηρύττῃ καὶ νὰ ἐργάζεται ἱεραποστολικὰ κατηχῶντας καὶ βαπτίζοντας τοὺς εἰδωλολάτρες. Σὲ πολλοὺς τόπους κλῆρος καὶ λαὸς τὸν ὑποδέχονται μὲ θερμὲς ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ σὲ ἄλλες περιοχὲς ἀντιθέτως δέχεται ἐπιθέσεις ἀπὸ ἐχθρούς του ἐπισκόπους. στοὺς δεσμοφύλακές του εἶχαν ὑποσχεθῆ πρόσθετη ἀμοιβή, ἂν πέθαινε ὁ ἐξόριστος ἱεράρχης, καὶ γι’ αὐτὸ συχνὰ τοῦ φέρονταν μὲ βάναυσο τρόπο. Τρία χρόνια ἀργότερα πέθανε ἀπὸ τὶς κακουχίες στὰ Κόμανα τοῦ Πόντου στὶς 14 σεπτεμβρίου 407. Ὁ θάνατός του λοιπὸν δὲν ὠφειλόταν σὲ φυσικὰ αἴτια, ἀλλὰ καθαρὰ σὲ ἐγκληματικὴ ἐνέργεια· ἐπρόκειτο περὶ δολοφονίας.

Οἱ χριστιανοὶ συνέχισαν νὰ τιμοῦν τὸν Χρυσόστομο καὶ μετὰ τὸν θάνατό του ὡς ἅγιο πλέον. μάλιστα ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου καὶ ὁ θαυμασμὸς γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του συνεχῶς μεγάλωνε. Γι᾽ αὐτὸ στὶς 27 ἰανουαρίου τοῦ 438 τὸ λείψανό του ἐπιστρέφει στὴν Κωνσταντινούπολι μὲ λαμπρὴ καὶ συγκινητικὴ τελετή. ἂν καὶ κοιμήθηκε στὶς 14 Σεπτεμβρίου, ἡ ἀκολουθία του δὲν ψάλλεται τότε. Τὸ συναξάριον ἐκείνης τῆς ἡμέρας ποὺ ὑπάρχει στὸ μηναῖον Σεπτεμβρίου μᾶς πληροφορεῖ· «τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ κοίμησις τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ χρυσοστόμου· ἐν ταύτῃ γὰρ ἀνεπαύσατο, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ μετετέθη ἡ τούτου ἑορτὴ εἰς τὸν Νοέμβριον μῆνα». Ἡ μνήμη του τιμᾶται στὶς 13 Νοεμβρίου καὶ στὶς 27 Ἰανουαρίου. Κατὰ τὸν 11ο αἰῶνα ὡρίστηκε νὰ τιμῶνται μαζὶ στὶς 30 Ἰανουαρίου οἱ «Τρεῖς ἱεράρχες» Βασίλειος Καισαρείας, Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἡ μνήμη τους ἔλαβε τὸν χαρακτῆρα πάνδημης ἑορτῆς, ἐνῷ μέχρι σήμερα εἶναι οἱ ἐπίσημοι προστάτες ἅγιοι τῶν σχολείων καὶ τῶν γραμμάτων.

Βιβλιογραφία (ἐνδεικτική):

– Ἰωάννου ἁγίου τοῦ Χρυσοστόμου, ἔργα (P.G. καὶ Ε.Π.Ε.)

– Μηναῖα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

– Συναξαριστικοὶ βίοι τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῶν Τριῶν ἱεραρχῶν διάφοροι.

– Νικοδήμου ὁσίου τοῦ Ἁθωνίτου, ἔργα (κυρίως οἱ ἑρμηνεῖες στὶς ἐπιστολὲς τῆς Καινῆς Διαθήκης)

– Θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἐγκυκλοπαιδεία (Θ.Η.Ε.).

– Κωνσταντίνου Γ. Σιαμάκη, φιλολόγου-διδάκτορος θεολογίας, ἔργα (κυρίως Εἰσαγωγὴ καὶ σχόλια στὸν Τόμο Χαρᾶς τοῦ Δοσιθέου ᾽Ιεροσολύμων, Θεσσαλονίκη 1985).

Πηγή: vatopedi.gr